

แนวทางการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาความสุขของเด็ก: การวิจัยเอกสาร¹

Guidelines of local wisdom activities organization on improve children's happiness: Documentary research.¹

สุเมษย์ ทนทลั้ง

* ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผศ.ดร.วีรฉัตร สุบุญโญ

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Sumate Noklang

*Master of Education, Non-Formal Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University.

Asst.Prof.Weerachat Soopunyo, Ph.D.

* Lecturer, Non-Formal Education, Lifelong Education, Faculty of Education,
Chulalongkorn University.

¹ การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการศึกษาอกระบบเชิงนันทนาการโดยใช้
ศาสตร์และศิลป์ของการสอนผู้ใหญ่เป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสุขและการรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของเด็ก”
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ข้อมูลบทความ

* รับบทความ 27 พฤษภาคม 2562

* ตอบรับบทความ 18 มิถุนายน 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์ความรู้ที่เกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาความสุขของเด็ก และเพื่อบูรณาการและสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสุขของเด็ก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยเทคนิคการจัดหมวดหมู่ความรู้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาความสุขของเด็ก จำนวน 50 ฉบับ ผลการวิจัยพบว่า 1) ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุขของเด็กมี 4 ประการคือ การพัฒนาความสุขของเด็ก ศาสตร์และศิลป์ของการสอนผู้ใหญ่ต่อการพัฒนาความสุขของเด็ก กิจกรรมนันทนาการต่อการพัฒนาความสุขของเด็ก และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อการพัฒนาความสุขของเด็ก 2) กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสุขของเด็ก ประกอบด้วย 6 แนวทางคือ กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเน้นให้บุคคลเข้าใจตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมุ่งให้บุคคลพัฒนาตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างแนวทางความสำเร็จ กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการแก้ปัญหาทางบวกและ กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาแรงจูงใจของบุคคล

Abstract

The purpose of this qualitative was to analyze knowledge related to the concept of improve children's happiness and, to integrate and synthesize the theoretical framework of guidelines for organizing local wisdom activities to improve children's happiness. Using of research methodology in documentary analysis by classification of knowledge from 50 copies of documents and research related to the improve children's happiness. Research were found that: - 1) Knowledge related to improve children's happiness has 4 factor are children's happiness development, andragogy for improve children's happiness, leisure activities for improve children's happiness, and local wisdom learning for improve children's happiness; -2) the theoretical framework of guidelines for organizing local wisdom activities to improve children's happiness has 6 factor is Local wisdom learning activities for self-understanding, Local wisdom learning activities for self-development, Local wisdom learning for create success guidelines, Local wisdom learning activities for positive solutions and Local wisdom learning activities for positive self-motivation.

บทนำ

วัยเด็กเป็นระยะเตรียมตัวเข้าสู่วัยรุ่น ทำให้เด็กจะมีพฤติกรรมที่ค่อนข้างสับสนในบทบาทของตนเองกับพัฒนาการทางด้านร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลงจนทำให้เห็นเกิดความสับสนในทางพัฒนาการในทุกๆ ด้าน ส่งผลให้เด็กเกิดอารมณ์ทางลบที่ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตส่งผลโดยตรงต่อความสุขของเด็ก ดังนั้นผู้ใกล้ชิดจึงควรเข้าใจพัฒนาการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และความสุขที่เหมาะสม (นิรันดร์ จุลทรัพย์, 2558; Penn, 2008) ดังนั้น การส่งเสริมความสุขช่วงวัยเด็กควรส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวและการลงมือปฏิบัติ เพราะเด็กวัยนี้ถึงแม้จะเริ่มอยู่นิ่งมีสมาธิแต่ก็ยังมีสมาธิจดจ่ออยู่ได้ไม่นาน และยังอยากรู้อยากเห็นกล้าเผชิญกับความท้าทาย ต้องการแสดงออกและมีสังคม (สุวิมล ตั้งสัจพจน์, 2553) ดังนั้นการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยเด็ก คือกิจกรรมที่ตอบสนองกับความอยากรู้อยากเห็นโดยการเคลื่อนไหวที่ซับซ้อนในการใช้ชีวิตคือ กิจกรรมมีลักษณะท้าทายจากการได้สำรวจสิ่งรอบตัว กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กเข้าใจกับบรรทัดฐานทางสังคม ลักษณะกิจกรรมเป็นการเน้นที่กิจกรรมกลุ่ม เพื่อเรียนรู้การเข้าสังคมและการปรับตัว และที่สำคัญคือการต้องให้การเสริมแรงทางบวกเมื่อกระทำ

สิ่งที่พึงประสงค์ต่อสังคมWitt & Caldwell, 2005; ลักษณะ สรวิวัฒน์, 2557) ซึ่งจากการผลการวิจัยของมะลิวัลย์ หนกหลัง และคณะ (2558) ได้เสนอว่าการจัดกิจกรรมสำหรับช่วงวัยเด็กให้มีความสุขควรจัดกิจกรรมให้ส่งเสริมพัฒนาการช่วงวัยและควรใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมเพราะเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเด็กจะทำให้เด็กได้เรียนรู้จากสิ่งรอบตัวและมีแนวทางการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขจากการได้ปรับตัวและเกิดกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ความความชาญฉลาดความเชี่ยวชาญของบรรพบุรุษสืบต่อส่งสมกันมา จนเป็นความรู้ ความสามารถ มีวิธีการจัดการความรู้ ถ่ายทอดปรับปรุง จากรุ่นสู่รุ่นตกผลึกเป็นผลิตภัณฑ์ อีกนัยยะหนึ่งคือ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์จนเกิดเป็นภูมิรู้ ซึ่งเกิดขึ้นจากวิถีการดำรงชีวิตที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (สุนทร สุนันท์ชัย และสนอง โลหิตวิเศษ, 2554; ประสิทธิ์ ประครองศรี, 2554)

ทั้งนี้ผู้วิจัยเกิดแนวคิดเพื่อหาแนวทางการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อบูรณาการพัฒนาความสุขของเด็กตามแนวคิดการพัฒนาความสุขและการเรียนรู้ ซึ่งมีความมุ่งหวังให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเนื้อหาที่ทำให้เด็ก

เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีความสุขในลักษณะการนำแนวคิดมาเป็นการขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมในลักษณะผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered learning) ที่เชื่อในความสามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพของตนเอง เพื่อให้เด็กได้ค้นหาความต้องการ กระตุ้นให้เด็กหาคำตอบ เกิดความสุขจากการที่ได้เรียนรู้และการค้นหาคำตอบ และสามารถประเมินตนเองได้ไปสู่การพัฒนาตนเองได้ (Singhal, 2017) สังเกตที่ได้ศึกษาข้างต้นส่งผลให้ผู้วิจัยเห็นความเป็นไปได้ของการพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสุขของเด็ก เพื่อให้เด็กได้เกิดกระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมการรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเองต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อการวิเคราะห์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการพัฒนาความสุขของเด็ก
2. เพื่อบูรณาการและสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสุขของเด็ก

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเน้นการพัฒนาความสุขตามพัฒนาการของเด็กในช่วงเด็กตอนกลาง

คืออายุ 5-12 ปี (ปรางค์สุทิพย์ ทรงวุฒิสีล, 2557)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (documentary research) มีวิธีการดังนี้

1. การกำหนดขอบเขตของเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุขของเด็ก จำนวน 50 ฉบับ ประกอบด้วย 5 แนวคิด คือ พัฒนาการเด็ก การพัฒนาความสุขของเด็ก กิจกรรมการเรียนรู้ของเด็ก กิจกรรมสำหรับเด็ก และคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากความรู้ในเอกสารที่ปรากฏในแนวคิด (concept) หรือทฤษฎี (Theory) เนื้อหาโดยพิจารณาหัวข้อและข้อความตามที่ปรากฏซึ่งแสดงถึงนัยสำคัญต่อการแสดงออกถึงปรากฏการณ์ (Phenomena) ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุขของเด็ก ต่อมานำความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุขของเด็กมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสุขของเด็ก โดยใช้

แนวคิดการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้หลักการพื้นฐานการจัดหมวดหมู่ความรู้ (Classification of Knowledge) สำหรับการวิเคราะห์และตรวจสอบความซ้ำซ้อน เพื่อจัดกลุ่มเนื้อหาความรู้ โดยพิจารณา ดังนี้ (Eppler, 2008)

1) หมวดเนื้อหาที่สามารถจัดกลุ่มเข้าด้วยกันได้ ซึ่งผู้วิจัยจะพิจารณาจัดหมวดหมู่เนื้อหาโดยบูรณาการเนื้อหาความรู้ที่เหมือนกันหรือเรื่องเดียวกันไว้ใกล้กัน

2) หมวดเนื้อหาที่ไม่เหมือนกัน หรือไม่สามารถจัดกลุ่มเข้าด้วยกันได้ ผู้วิจัยจะพิจารณาเนื้อหาเข้าไปในกลุ่มความรู้ที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกัน แต่ถ้าไม่สามารถรวมกันได้ ผู้วิจัยจะพิจารณาตั้งเป็นกลุ่มเนื้อหาใหม่

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เนื้อหาความรู้ในเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยมีจุดมุ่งหมายปลายทางเพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสุขของเด็ก โดยนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุขของเด็ก และส่วนที่ 2 การบูรณาการและสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสุขของเด็ก ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุขของเด็ก

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ความรู้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุขของเด็กได้ 4 ประการคือ การพัฒนาความสุขของเด็ก ศาสตร์และศิลป์ของการสอนผู้ใหญ่ต่อการพัฒนาความสุขของเด็ก กิจกรรมนันทนาการต่อการพัฒนาความสุขของเด็ก และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อการพัฒนาความสุขของเด็ก ดังนี้

1.1 การพัฒนาความสุขของเด็ก การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุขของเด็กพบว่า มีหลากหลายแนวคิด การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาความสุขของเด็กที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ พบว่า การที่เด็กจะมีความสุขได้จะต้องเป็นไปตามพัฒนาการแต่ละช่วงวัยซึ่งประกอบด้วยความสุขภายนอกและความสุขภายใน คือ

1.1.1 ความสุขภายนอก คือ เด็กจะมีความสุขเชิงภาวะวิสัย (Objective Happiness) ที่เกิดจากการตัดสินใจของบุคคลจากการวัดมาตรฐานสังคมที่เด็กนำไปอ้างอิงที่มีความเชื่อเกี่ยวกับความสุขที่ประกอบด้วยปัจจัยการดำรงชีวิตเช่น อาหาร ยารักษาโรคที่อยู่อาศัย สุขภาพแข็งแรง หรือการได้มาซึ่งความสุขจากปัจจัยทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคม

1.1.2 ความสุขภายใน คือ ความสุขเชิงอัตวิสัย (Subjective Happiness) หรือความรู้สึกดีของเด็กจากการประเมินทางการรู้คิดและอารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับชีวิตของเด็ก โดยความสุขชนิดนี้เป็นการตีความโดยใช้กระบวนการคิดและสร้างแรงจูงใจในการดำเนินชีวิตของเด็กแต่ละคน ซึ่งกระบวนการรับรู้และตีความในเรื่องความสุขจึงแตกต่างกันไปของเด็กแต่ละคน อีกทั้งความสุขภายในของเด็กจะเป็นความรู้สึกต่อความสามารถในการแก้ปัญหาหรือปรับตัวได้สำเร็จและอยู่ในสังคมนั้นได้อย่างไม่รู้สึกกดดัน อีกทั้งยังคงรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง

1.2 ศาสตร์และศิลป์ของการสอนผู้ใหญ่ต่อการพัฒนาความสุขของเด็ก กล่าวคือ แนวคิดนี้มีฐานคิดมาจากจิตวิทยาเชิงมนุษยนิยมที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพและความต้องการของตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนสอนสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้มีภาวะเป็นผู้ใหญ่ หรือเรียกว่า Andragogy โดยเหมาะสมกับการเรียนรู้เฉพาะที่ตอบสนองใจตามพัฒนาการโดยมีประสบการณ์เป็นที่ตั้ง โดยสามารถนำความรู้และประสบการณ์ประกอบรวมกันและนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองได้ ซึ่งผู้สอนจะมีบทบาทเป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” (Learning Facilitator) ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า

การนำศาสตร์และศิลป์ของการสอนผู้ใหญ่ (Andragogy) มาใช้พัฒนาความสุขของเด็กให้เหมาะสมกับยุคสมัยของโลกาภิวัตน์เพราะศาสตร์และศิลป์ของการสอนผู้ใหญ่ จะเน้นการให้เรียนรู้ด้วยตนเองตามที่ตนต้องการดังนั้น การส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่พัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้ค้นคว้าได้มากมาย ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนการสอนแบบ “ผู้เรียนเป็นสำคัญ” ทำได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการนำแนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์และศิลป์ของการสอนผู้ใหญ่เป็นแนวคิดที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาได้ตามความสามารถที่ตนมีอยู่ ดังนั้นเมื่อมาใช้กับเด็กจึงส่งเสริมให้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่เท่าทันสมัยและตกผลึกจากประสบการณ์ตามพัฒนาการที่เด็กมีมาประสมความกับความรู้และนำมาลงมือปฏิบัติได้ต่อไป

1.3 กิจกรรมนันทนาการต่อการพัฒนาความสุขของเด็ก คือ กิจกรรมที่กระทำอย่างสมัครใจ รู้สึกอิสระที่เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาทางร่างกายและจิตใจในเวลาว่างที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคล สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสังคม ดังนั้นการนำกิจกรรมนันทนาการมาเป็นกิจกรรมสำหรับการพัฒนาความสุขของเด็ก ควรส่งเสริมพัฒนาการของเด็กที่ต้องการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวกิจกรรมนันทนาการ

จึงทำให้เด็กประเมินตนเอง และยังทำให้เด็กเกิดประสบการณ์ มีเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างมีความหมาย อีกทั้งกิจกรรมนันทนาการเป็นกิจกรรมเพื่อให้เด็กกระทำอย่างสนุกสนาน ซึ่ง กิจกรรมนันทนาการมีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ กระตุ้นให้เด็กได้เกิดประสบการณ์ และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและเข้าใจตนเองมากขึ้น

1.4 การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อการพัฒนาความสุขของเด็ก คือ ความรู้ที่มีอยู่จริงในการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ผ่านการสะสมจากประสบการณ์ผ่านกระบวนการเลือกสรรและพัฒนาจนเหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ ไปสู่การปฏิบัติและพร้อมจะถ่ายทอดสืบทอดกับมารุ่นต่อรุ่น ดังนั้นการที่เด็กได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเองจากการได้เห็นคุณค่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการรักษาและต้องการสืบทอด

โดยการพัฒนาการเรียนรู้ให้แก่เด็กนั้นจะต้องทำให้เด็กได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในฐานะที่มีคุณค่าและความงามที่สอดแทรกในชีวิตและการพัฒนาจากขนบธรรมเนียมประเพณี อีกทั้งเป็นแนวคิดพื้นฐานของการประกอบอาชีพและเป็นแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นโดยมาจากส่วนหนึ่งของแสดงความเป็นตัวตนของท้องถิ่น

ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ความรู้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุขของเด็กได้ 4 ประการ ประกอบด้วย การพัฒนาความสุขของเด็ก ศาสตร์และศิลป์ของการสอนผู้ใหญ่ต่อการพัฒนาความสุขของเด็ก กิจกรรมนันทนาการต่อการพัฒนาความสุขของเด็ก และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อการพัฒนาความสุขของเด็ก ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1 ซึ่งสามารถนำไปต่อบัณฑิตุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ได้ต่อไป

แนวทางการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสุขของเด็ก: การวิจัยเอกสาร

ตารางที่ 1 สรุปการวิเคราะห์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุขของเด็ก

การพัฒนาความสุข ของเด็ก	ศาสตร์และศิลป์ของการ สอนผู้ใหญ่ต่อการพัฒนา ความสุขของเด็ก	กิจกรรมนันทนาการ ต่อการพัฒนาความสุข ของเด็ก	การเรียนรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นต่อการพัฒนา ความสุขของเด็ก
1. ความสุขภายใน 2. ความสุขภายนอก	1. มนุษย์ทุกคนสามารถ พัฒนาตนเองได้ตาม ศักยภาพและความ ต้องการของตนเอง 2. กระบวนการเรียนสอน สำหรับผู้ใหญ่หรือผู้มี ภาวะเป็นผู้ใหญ่ หรือ เรียกว่า Andragogy 3. การเรียนรู้เฉพาะที่ตน สนใจตามพัฒนาการโดย มีประสบการณ์เป็นที่ตั้ง 4. สามารถนำความรู้และ ประสบการณ์ประกอบ รวมกันและนำไปใช้ในการ พัฒนาตนเองได้	1. กิจกรรมที่กระทำอย่าง สมัครใจ 2. รู้สึกอิสระที่เข้าร่วม กิจกรรม 3. กิจกรรมที่พัฒนาทาง ร่างกายและจิตใจ 4. กิจกรรมในเวลาว่างที่ เป็นประโยชน์ต่อบุคคล สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสังคม	1. ความรู้ที่มีอยู่จริงใน ชุมชนที่ผ่านการสะสม จากประสบการณ์ของ คนในชุมชน 2. เกิดความภาคภูมิใจใน ชุมชนของตนเอง 3. การได้เห็นคุณค่า รู้ประโยชน์และความ สำคัญของภูมิปัญญา ท้องถิ่น 4. ต้องการรักษาและ สืบทอด

2. การบูรณาการและสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสุขของเด็ก

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุขของเด็กจากศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในวัตถุประสงค์ที่ 1 ผู้วิจัยได้นำการวิเคราะห์ดังกล่าวมาบูรณาการแนวคิดและสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสุขของเด็ก ประกอบด้วย 6 แนวทางคือ กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาให้บุคคลรู้จักตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเน้นให้บุคคลเข้าใจตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมุ่งให้บุคคลพัฒนาตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างแนวทางความสำเร็จ กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการการแก้ปัญหาทางบวกและ กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาแรงจูงใจของบุคคล ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1 กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาให้บุคคลรู้จักตนเอง คือ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนากิจกรรมที่ทำให้ตนเองมีร่างกายที่สมบูรณ์ ส่งเสริมให้เด็กแสวงหาวิธีเข้าใจตนเอง รู้จักการวางแผนการใช้ชีวิตและการเรียน อีกทั้งส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้วิธีการให้กำลังใจตนเอง

2.2 กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเน้นให้บุคคลเข้าใจตนเอง คือ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้เด็กเข้าใจกระบวนการทำงานและการเคลื่อนไหวของร่างกายตนเอง รวมไปถึงเด็กสามารถรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง ทั้งนี้ส่งเสริมให้เด็กเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม พัฒนาให้เด็กรู้วิธีคิดเชิงบวกเพื่อการปรับตัว รวมไปถึงรู้จักจุดเด่นของตนเอง

2.3 กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมุ่งให้บุคคลพัฒนาตนเอง คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเป็นสื่อกลางโดยเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กรู้แนวทางพัฒนาจุดด้อยของตนเอง ทั้งทางด้านร่างกายและอารมณ์ ทำให้เด็กรู้ปัญหาของการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และเด็กสามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงของชีวิตหรือปรับตัวได้

2.4 กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างแนวทางความสำเร็จ คือ กิจกรรมในภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถกระตุ้นให้เด็กเกิดความร่วมมือในการแก้ไขอารมณ์ด้านลบของตนเองโดยเปิดใจรับฟังผู้อื่น อีกทั้งเด็กพร้อมหาวิธีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และพัฒนาให้เด็กมีวิธีคิดให้มีความมุ่งมั่นไปสู่ความสำเร็จที่ตนเองตั้งเป้าหมาย

2.5 กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการแก้ปัญหาทางบวก คือ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสื่อกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้การแก้ปัญหาอุปสรรคทางด้านร่างกาย สามารถแสดงอารมณ์ทางบวกเมื่อพบปัญหา กระตุ้นกระบวนการคิดว่าปัญหาคือประสบการณ์ที่ทำให้ตนเองได้พัฒนา อีกทั้งทำให้เด็กคิดว่าปัญหาเป็นแรงผลักดันให้ประสบความสำเร็จได้

2.6 กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาแรงจูงใจของบุคคล คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่

ส่งเสริมให้เด็กแสวงหาวิธีการเสริมสร้างร่างกายให้สมบูรณ์ อีกทั้งกิจกรรมจะพัฒนาให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้อื่นได้ ทั้งนี้เด็กสามารถยอมรับที่ตนเองบกพร่อง และสามารถมองเป้าหมายในชีวิตตามความต้องการในบรรทัดฐานของสังคม

การที่ผู้วิจัยได้ทำการบูรณาการแนวคิดและสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสุขของเด็กจำแนกได้ 6 แนวทางซึ่งผู้วิจัยสามารถนำเสนอโดยสรุปดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สรุปกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสุขของเด็ก

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ 2 ประเด็นคือ 1) ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุขของเด็กมี 4 ประการคือ การพัฒนาความสุขของเด็ก ศาสตร์และศิลป์ของการสอนผู้ใหญ่ต่อการพัฒนาความสุขของเด็ก กิจกรรมนันทนาการต่อการพัฒนาความสุขของเด็ก และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อการพัฒนาความสุขของเด็ก 2) กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสุขของเด็ก ประกอบด้วย 6 แนวทางคือ กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาให้บุคคลรู้จักตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเน้นให้บุคคลเข้าใจตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมุ่งให้บุคคลพัฒนาตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างแนวทางความสำเร็จ กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาทางบวก และกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาแรงจูงใจของบุคคลซึ่งสามารถอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาความสุขเด็ก

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อการพัฒนาความสุขของเด็กเป็นการส่งเสริมให้เด็กมองคุณค่าต่อสิ่งที่อยู่ในท้องถิ่น

ตนเองโดยนำมาเพิ่มพูนเรื่องการเรียนรู้และการพัฒนาความสุข ดังที่ ภูมิปัญญาหรือความรู้ในชีวิตจริงที่มีอยู่เดิมในชุมชนที่สั่งสมจากประสบการณ์ มีกระบวนการคัดเลือกความรู้และพัฒนาจนเกิดหลอมรวมเป็นแนวคิดเพื่อใช้แก้ปัญหาของการดำรงชีวิตและพัฒนาวิถีของชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับ สุดา ทองแข่งและคณะ (2558) ที่ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านร่มโพธิ์ทอง เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านร่มโพธิ์ทอง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านร่มโพธิ์ทองหลังเรียนสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) การจัดกิจกรรมพัฒนาความสุขของเด็ก

จากผลการวิจัยพบว่าเด็กจะมีความสุขได้จะต้องเป็นไปตามพัฒนาการแต่ละช่วงวัยซึ่งประกอบด้วยความสุขภายนอกและความสุขภายใน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการจำแนก

ลักษณะความสุขของ Gavin & Mason (2004) ที่จำแนกว่าความสุขของมนุษย์มี 2 ลักษณะ คือความสุขภายในและความสุขภายนอก ซึ่งกล่าวถึงความสุขอยู่ในรูปลักษณะของการประเมินตนเองที่สามารถจัดการแก้ปัญหา หรือการปรับตัวในการดำเนินชีวิต สร้างความพึงพอใจในชีวิต สามารถพัฒนาตนเองเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ อยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมได้ดี โดยการใช้ศาสตร์และศิลป์ของการสอนผู้ใหญ่ต่อการพัฒนาความสุขของเด็กเพื่อนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีของมนุษย์เพราะเชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพ ตามแนวคิดการจัดบรรยากาศแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางของ Rogers (1993 อ้างถึงใน ชิตชงศ์ ส. นันทนาเนตร, 2560) ผู้นำกิจกรรมการเรียนการสอนเรียกว่าผู้อำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ โดยต้องตระหนักอยู่เสมอว่าเราไม่สามารถสอนผู้อื่นได้ตรงๆ แต่อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้อื่นได้ เกิดการเรียนรู้ได้ผู้จัดจะมีหน้าที่ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายสถานการณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดีคือต้องไม่ให้บุคคลมีความเครียดกดดัน และเคารพศักดิ์ศรีซึ่งกันและกัน แสดงให้เห็นว่าการใช้แนวคิดนี้จะทำให้เด็กตัดสินใจและพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นเมื่อมาใช้กับเด็กจึงส่งเสริมให้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่เท่าทันสมัยและ

ตกผลึกจากประสบการณ์ตามพัฒนาการที่เด็กมีมาประสมความกับความรู้และนำมาลงมือปฏิบัติได้ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก มะลิวัลย์ หนกหลังและคณะ (2558) ได้ทำการวิจัยกึ่งทดลองเพื่อศึกษาผลการพัฒนากิจกรรมนันทนาการเรื่องผลิตภัณฑ์จากต้นจาก ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งได้ใช้แนวคิดศาสตร์และศิลป์ของการสอนผู้ใหญ่เป็นกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 40 คนผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างหลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจภาพรวมต่อกิจกรรมนันทนาการในระดับดีมากซึ่งจะเห็นได้ว่าการนำกิจกรรมนันทนาการมาใช้ในการพัฒนาความสุขของเด็กก็มีความน่าสนใจเพราะกิจกรรมนันทนาการเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมซึ่งเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับเวลา หรือการใช้กิจกรรมในช่วงเวลาว่างให้เกิดประโยชน์และสร้างสรรค์ ทำให้เกิดการพัฒนาตนเองทั้งทางร่างกายและจิตใจ และผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะมีความสนใจที่จะดำเนินกิจกรรมนั้นๆ (Rossman and Schlatter, 2015; Shamanur, 2018)

ข้อเสนอแนะ

การดำเนินการวิจัยครั้งต่อไปควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการจัดกระบวนการรู้ให้แก่เด็กเพื่อพัฒนาความสุขของเด็กผ่านกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่นนั้นๆ

บรรณานุกรม

- ชิดขงศ์ ส. นันทนาเนตร. (2560). **ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่**. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประสิทธิ์ ประครองศรี. (2554). **มหัศจรรย์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการภัยพิบัติธรรมชาติของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. การประชุมวิชาการ เรื่อง “การจัดการภัยพิบัติธรรมชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อการพึ่งพาตนเองของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน” วันที่ 15-16 ธันวาคม 2554, ณ ห้องหลักเมือง โรงแรมเจริญธานี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- ปรางค์สุทิพย์ ทรงวุฒิสีล. (2557). **จิตวิทยาเด็กและวัยรุ่น**. กรุงเทพฯ: รามคำแหง.
- มะลิวัลย์ หนกหลัง, สารีพันธุ์ ศุภวรรณ และ ชนกนารถ บุญวัฒนะกุล. (2558). **ผลของกิจกรรมนันทนาการ เรื่อง ผลิตภัณฑ์จากต้นจากที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับวัยรุ่นตอนต้น ชุมชนเกาะหยงสตาร์ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง**. วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. 5(2), 60-71.
- นิรันดร์ จุลทรัพย์. (2558). **การแนะแนวเพื่อพัฒนาผู้เรียน**. สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.
- ลักขณา สรวิวัฒน์. (2557). **จิตวิทยาสำหรับครู**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **คู่มือการสรรหาและคัดเลือกครูภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สุดา ทองเซ่ง, ดรุณี จำปาทอง และ ดิเรก สุขสุนัย. (2558). **ผลของการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านร่มโพธิ์ทอง เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านร่มโพธิ์ทอง จังหวัดฉะเชิงเทรา**. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ. 8(2), 217-228.

สุนทร สุนันท์ชัย และ สอนง โลหิตวิเศษ. (2554). **ปรัชญาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของไทย ในปรัชญาและหลักการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย**, ชนกนารถ บุญวิวัฒนะกุล บรรณาธิการ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุวิมล ตั้งสัจจพจน์. (2553). **นันทนาการและการใช้เวลาว่าง**. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์ จำกัด.

Eppler, M.J. (2008). **A Process-Based Classification of Knowledge Maps and Application Examples**. Knowledge and Process Management. 15(1): p.59–71.

Gavin J.H. & Mason R.O. (2004). **The Virtuous Organization: The Value of Happiness in the Workplace**. Organization Dynamics. 33(1): p.379-392.

Penn, H. (2008). **Understanding Early Childhood: Issues and Controversies**. New York: McGraw Hill/Open University Press.

Rossmann, J. R. and Schlatter, B. E. (2015). **Recreation Programming: Designing Leisure Experience**. Illinois: Sage Publishing.

Shamanur, K.C. (2018). **Recreation for modern generation**. International Journal of Physical Education, Sports and Health. 5(1): p.161-163.

Singhal, D. (2017). **Understanding Student- Centered Learning and Philosophies of Teaching Practices**. International Journal of Scientific Research and Management. 5(2): p.5123-5129.

Witt, P.A. and Caldwell, L.L. (2005). **Recreation and Youth Development**. Pennsylvania: Venture Pub., Inc.